

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI DIŞ MEKAN KALİTE YETERLİLİKLERİNİN PUANLAMA YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Ömer ATABEYOĞLU* Yahya BULUT

Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Böl., ERZURUM
*atabey6@hotmail.com

ÖZET

Dış mekan değerlendirmesinde kullanılacak çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Ancak, kamu kurum ve kuruluşlarının dış mekan kullanımlarının değerlendirilmesine yönelik bir yöntem bulunmamaktadır. Kentlerde oldukça geniş alanlar kaplayan ve sayıları da oldukça fazla bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının dış mekanları kent gelişimi ve imajı yönünden son derece etkilidirler. Ayrıca bu kurumların kendi imajlarını ve prestijlerini de sağlamalarına destek olacak, eksik yönlerinin belirlenip, geliştirme çalışmalarına ışık tutacak değerlendirme yönteminin gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir. Bu amaçla, devlet daireleri, hastaneler, okullar, üniversite kampusları ve lojmanların dış mekanlarının değerlendirilmesine yönelik bir yöntem oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yöntem, özellikle mekanların çeşitli kriterlerce değerlendirilip, puanlanması sonucunda mekanın estetik ve fonksiyonel puanlarının belirlenmesi prensibine dayanmaktadır. Sonuç olarak, bu yöntem bir yüksek lisans tezinde de denenmiş ve başarılı sonuçlar verdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler; Yöntem, Kamu kurumu, Hastane, Okul, Kampus

EVALUATION OF OUTDOOR QUALITY EFFICIENCY OF PUBLIC INSTITUTIONS WITH SCORING METHOD

ABSTRACT

There are various methods used in the evaluation of outdoor areas. However, there are no methods utilized in the evaluation of the outdoor areas of public institutions. The outdoor areas of public institutions that occupy considerably large areas in a city are highly effective on the development and image of a city. Evaluation methods, which may have these institutions develop their images; and detect their deficiencies and lead to development projects, are needed. With this aim, it was attempted to establish a method to be used in the evaluation of public institutions, hospitals, schools, university campuses and state lodgings. This method is based on the scoring principles that involve the evaluation for certain criteria and counting scores for aesthetic and functional properties. Consequently, this method was used in an Ms. thesis and worked sufficiently.

Keywords; Method, Public institution, Hospital, School, Campus

1.GİRİŞ

Dış mekanların değerlendirilmesinde bir çok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler çoğu zaman gözlemlere ve bireysel değerlendirmelere göre yapılmaktadır. Bu da eleştirilere ve çıkan sonuçların güvenilirliğinin zayıf olmasına neden olmaktadır.

Bu anlamda güvenilirliği sağlayabilmenin yolu ise somut kanıtlar ortaya koyarak sonucu belirlemekten geçmektedir. Bunu sağlayabilmenin yollarından birisi de, bir alanı mekan yapan tüm değer ve kriterlerin, alandaki gözlem ve sayımları sonucunda belirli bir puanlama ile sayısal bir temele oturtulmasıdır.

Tüm dış mekanlarda olduğu gibi, kamu kurum ve kuruluşlarının da dış mekanlarına yönelik değerlendirme çalışmalarının yapılması artık bir gereklilik haline gelmiştir. Kamu kurumları kentler üzerine doğrudan etkili yapılar olmaları nedeniyle, dış mekanlarında da özel bir ilgi gerektirmektedirler. Bu kapsamda da tüm mekanlar gibi kamu kurumlarının bahçelerinin değerlendirilmesi, hem bahçelerinin olması gereken koşullara ne kadar yakın oldukları hem de eksiklerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Bu yolla gerek bahçelerinin kendi tasarım anlayışları içerisindeki değerleri ve gerekse kıyaslamalı olarak kurumların birbirleriyle olan değerleri ortaya konulabilme şansına sahiptir.

Buradan yola çıkarak belirlenen değerlendirme yöntemi, kamu kurum ve kuruluşlarının dış mekan özellikleri ve tasarım ilkeleri göz önüne alınarak oluşturulan çok parametrelili tablo sistemi ile oluşturulmuştur.

2. Kurumların Dış Mekanlarının Değerlendirilmesinde Puantaj Tablosu Yöntemi

Kurumların değerlendirilmesinde örnek olarak gösterilen yöntemde eğitim kurumlarının bahçeleri, devlet dairelerinin bahçeleri, hastane bahçeleri, lojman bahçeleri ve üniversite için (Çizelge 1, 2, 3, 4 ve 5)'deki her kurumun kendi içeriği ve yapısına göre hazırlanmış 5 ayrı puantaj tablosu oluşturulmuştur. Bu puantaj tablolarının oluşturulmasında, Sağlar (1998)'dan faydalanılmıştır.

Puantaj tablolarının değerlendirilmesinde kurumun vaziyet planı ile kurum alanı içerisinde bizzat gezilerek, puantaj tablosu içerisindeki faktörlerin yerinde incelemesi yapılır. Bu puantaj tablosunda;

(*) işareti taşıyanlar fonksiyonel faktörleri, taşımayanlar ise estetik faktörleri oluşturmaktadır.

Çizelgedeki faktörlerin değerlendirilmesinde kullanılan;

(●) Olumlu ; sembolüne 10 puan

(○) Olumsuz ; sembolüne -2 puan

(—) Kısmen olumsuz ; sembolüne 5 puan verilmiş ve bir

çizelgedeki tüm değerlendirme sonuçları fonksiyonel ve estetik faktörler karşısındaki değerlendirmelerin puansal değerleri toplanarak kurumun estetik, fonksiyonel ve toplam puanları tespit edilmiştir. Sembollerin puanları belirlenirken, bu yöntemle oluşturulmuş bir çalışmadan elde edilmiş veriler ışığı altında yetersiz

bir alanın toplam puanının eksi değere düşmemesini sağlayacak minimum puan değerleri tespit edilmiştir. Çünkü bir alanın toplam puanının negatif bir değer çıkması demek, alanda olumlu hiçbir şey bulunmaması anlamına gelecektir. Fakat gerçek anlamda olumlu uygulamaların çok az bulunduğu ve vasatın çok altındaki alanların değerlendirilmesinde ise alanın tablosundan elde edilen toplam puan değeri negatif bir sonuç olarak elde edilecektir. Puantaj tablolarında “○ Olumsuz” sembolüne “-2” puan kurumun bir faktörü sağlayamamış olması ve toplam puana eksi yönde etki etmesi gerektiği düşüncesiyle; “— Kısmen olumsuz” sembolüne “5” puan olması gereken faktörü tam anlamda sağlayamadığı için ve “● Olumlu” sembolüne ise “10” puan gerekli faktörü tam anlamıyla sağladığı için verilmesi gerektiği belirlenmiştir. Daha sonra da kategorilere göre puanları belirlenen kurumlar birbirleriyle karşılaştırılarak, kurumların durumları belirlenmelidir.

3. Tablolarda Yer Alan Değerlendirme Kriterlerinin Tanımlanması

- **Sınırların Sürekliliğinin Sağlanması ve Kuşatma Elemanı;** tüm kurumların çevresindeki duvar, çit, parmaklık veya paravan gibi kuşatma elemanlarının kullanımını ve sınırların oluşumunu kapsar; Kuşatmanın kalitesi ve derecesi, çevreye uygun olarak yapılmalıdır. Kuşatmada kullanılacak materyal çeşidi ve çözüm yolları oldukça fazladır (Tanrıverdi 1987).

- **Çocuk Oyun Alanı;** kurum bahçesi içerisinde çocuk oyun alanının mevcudiyetini ve yapısını tanımlar; Çocuk oyun alanları, özellikle çocukların eğilim ve beklentileri göz önüne alınarak, yer seçimi, zemin kaplamaları, bitkilendirme, güvenlik vb. gibi planlama ilkeleri doğrultusunda tasarlanmalıdır (Yılmaz ve Bulut 2002).

- **Yönlendirme;** bahçenin, kurumu kullananları mekanlar arasında en uygun ve kullanışlı şekilde geçirmesi ve fonksiyonlara ulaştırmasını tanımlar; Yönlendirme mekan hissi uyandıran inşaat, bahçe ve bitkisel unsurlar ile mekanları birbirine bağlayan yollar ile sağlanmalıdır. Yönlendirme hattını çizen vurgu etkisi ve bunu sağlayacak bitkisel düzenlemeler ve bu yönlendirmeye yardımcı yapısal tasarımlar ile estetik sağlanmalıdır.

- **Kent Yeşil Alan Gelişimine Katkı;** kurum bahçesinin, kent yeşil alanlarının miktarı üzerine olumlu veya olumsuz etkilerini ele alır; Bir kurum bahçesi bulundurduğu tüm imkanlarla hem kendi ve hem de çevresinin yeşil alan gereksinimini sağlamalıdır. Bunun için bahçe alanı açısından yeterli mekanlarda geniş yeşil ve ağaçlandırılmış alanlar ile çim zeminler teşkil etmelidir. Yetersiz mekana sahip olan kurum bahçelerinde ise bu sorun bitki kasaları ile çözümlenmelidir.

- **Aydınlatma;** bahçenin ışıklandırılma durumunu ve aydınlatma sistemini değerlendirir; Bahçenin aydınlatması yerine göre yüksek, alçak ve yerden aydınlatma ekipmanlarıyla sağlanmalıdır. Alanın tamamı aydınlatılmalı ve bu sayede her yere ve mekana ulaşım kolayca sağlanabilmelidir. Bina cephelerinde kullanılan aplikler, peyzaj alanlarında kullanılan armatürler veya spotlar bu alanlara bir kimlik kazandırdığı gibi, bu alanların estetik değerini de artırır.

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI DIŞ MEKAN KALİTE YETERLİLİKLERİNİN PUANLAMA
YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 1. Eğitim kurumların değerlendirilmesinde kullanılan puanaj çizelgesi

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı				
*Çocuk oyun alanı				
*Yönlendirme				
*Kent yeşil alan gelişimine katkı				
*Eğitim bahçesi				
*Aydınlatma				
*Sulama				
*Mesai bitiminden sonra kullanılacak dış mekan unsurları				
*Çevresel karakterin korunması				
*Mekanlar arasında sürekliliğin sağlanması				
*Algılanabilirlik				
*Donatı elemanları				
*Konfor				
*Fiziksel ulaşılabilirlik				
*Giriş ve giriş ünitesi				
*Tören alanı				
*Otopark				
*Açık hava dersliği				
*Kimlik				
*Uyarı ve yön tabelaları				
*Spor tesisleri				
*Teneffüs alanı				
Sembol oluşturma				
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması				
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması				
Havuz ve su elemanı				
Oturma mekanı				
Bitkisel materyal				
Süs bitkileri				
Döşeme				
Görsel aks ve perspektif yaratma				
Gezinti yolu				
Görsel ulaşılabilirlik				
Etkili manzara				
Farklı düzlemlerde tasarım yapma				
İnsan ölçeğini yakalama				
Objelerin kullanımı				

● Olumlu

○ Olumsuz

— Kısmen olumsuz

*Fonksiyonel faktörler

Çizelge 2. Devlet dairelerinin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj çizelgesi.

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı				
*Yönlendirme				
*Kent yeşil alan gelişimine katkı				
*İşlevselliğin sağlanması				
*Aydınlatma				
*Sulama				
*Mesai bitiminden sonra kullanılacak dış mekan unsurları				
*Çevresel karakterin korunması				
*Mekanlar arasında sürekliliğin sağlanması				
*Algılanabilirlik				
*Donatı elemanları				
*Konfor				
*Fiziksel ulaşılabilirlik				
*Giriş ve giriş ünitesi				
*Tören alanı				
*Otopark				
*Resmiyet				
*Kimlik				
*Uyarı ve yön tabelaları				
*Spor tesisleri				
*Teknik-kısım-atölye-ambar				
Sembol oluşturma				
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması				
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması				
Estetik				
Havuz ve su elemanı				
Oturma mekanı				
Bitkisel materyal				
Süs bitkileri				
Döşeme				
Görsel aks ve perspektif yaratma				
Gezinti yolu				
Protokol-prestij yolu				
Görsel ulaşılabilirlik				
Etkili manzara				
Farklı düzlemlerde tasarım yapma				
İnsan ölçeğini yakalama				
Objelerin kullanımı				

● Olumlu

○ Olumsuz

— Kısmen olumsuz

*Fonksiyonel faktörler

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI DIŞ MEKAN KALİTE YETERLİLİKLERİNİN PUANLAMA
YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 3. Hastanelerin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj çizelgesi.

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı				
*Çocuk oyun alanı				
*Yönlendirme				
*Kent yeşil alan gelişimine katkı				
*İşlevselliğin sağlanması				
*Aydınlatma				
*Sulama				
*Çevresel karakterin korunması				
*Mekanlar arasında sürekliliğin sağlanması				
*Algılanabilirlik				
*Donatı elemanları				
*Konfor				
*Fiziksel ulaşılabilirlik				
*Giriş ve giriş ünitesi				
*Rehabilitasyon bahçesi				
*Otopark				
*Acil servis yolu				
*Kimlik				
*Uyarı ve yön tabelaları				
*Spor tesisleri				
*Özürlülere yönelik kullanım				
Sembol oluşturma				
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması				
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması				
Estetik				
Havuz ve su elemanı				
Oturma mekanı				
Bitkisel materyal				
Süs bitkileri				
Döşeme				
Görsel aks ve perspektif yaratma				
Gezinti yolu				
Protokol-prestij yolu				
Görsel ulaşılabilirlik				
Etkili manzara				
Farklı düzlemlerde tasarım yapma				
İnsan ölçeğini yakalama				
Objelerin kullanımı				

● Olumlu

○ Olumsuz

— Kısmen olumsuz

*Fonksiyonel faktörler

Çizelge 4. Lojmanların değerlendirilmesinde kullanılan puantaj çizelgesi.

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı				
*Çocuk oyun alanı				
*Yönlendirme				
*Kent yeşil alan gelişimine katkı				
*İşlevselliğin sağlanması				
*Aydınlatma				
*Sulama				
*Çevresel karakterin korunması				
*Mekanlar arasında sürekliliğin sağlanması				
*Algılanabilirlik				
*Donatı elemanları				
*Konfor				
*Fiziksel ulaşılabilirlik				
*Giriş ve giriş ünitesi				
*Otopark				
*Kimlik				
*Spor tesisleri				
Sembol oluşturma				
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması				
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması				
Estetik				
Havuz ve su elemanı				
Oturma mekanı				
Bitkisel materyal				
Süs bitkileri				
Döşeme				
Görsel aks ve perspektif yaratma				
Gezinti yolu				
Görsel ulaşılabilirlik				
Etkili manzara				
Farklı düzlemlerde tasarım yapma				
İnsan ölçeğini yakalama				
Objelerin kullanımı				

● Olumlu

○ Olumsuz

— Kısmen olumsuz

*Fonksiyonel faktörler

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI DIŞ MEKAN KALİTE YETERLİLİKLERİNİN PUANLAMA
YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 5. Üniversitelerin değerlendirilmesinde kullanılan puantaj çizelgesi.

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı				
*Yönlendirme				
*Kent yeşil alan gelişimine katkı				
*İşlevselliğinin sağlanması				
*Aydınlatma				
*Sulama				
*Mesai bitiminden sonra kullanılabilen dış mekan unsurları				
*Çevresel karakterin korunması				
*Mekanlar arasında sürekliliğinin sağlanması				
*Algılanabilirlik				
*Donatı elemanları				
*Konfor				
*Fiziksel ulaşılabilirlik				
*Giriş ve giriş ünitesi				
*Tören alanı				
*Otopark				
*Resmiyet				
*Kimlik				
*Uyarı ve yön tabelaları				
*Spor tesisleri				
*Teknik-kısım-atölye-ambar				
Sembol oluşturma				
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması				
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması				
Estetik				
Havuz ve su elemanı				
Oturma mekanı				
Bitkisel materyal				
Süs bitkileri				
Döşeme				
Görsel aks ve perspektif yaratma				
Gezinti yolu				
Protokol-prestij yolu				
Görsel ulaşılabilirlik				
Etkili manzara				
Farklı düzlemlerde tasarım yapma				
İnsan ölçeğini yakalama				
Objelerin kullanımı				

● Olumlu   ○ Olumsuz   — Kısmen olumsuz   *Fonksiyonel faktörler

Aydınlatma armatürü seçimi yapılırken kullanılacak aydınlatma tekniği kadar, armatürlerin uzun yıllar çeşitli hava koşullarına dayanıklılık, sağlamlık ve renk gibi fiziksel, mimari stil ve peyzajla uyumu gibi görsel özellikleri de göz önünde tutulmalı ve bu elemanların mimariyi tamamlayıcı ve süreklilik arz eden bahçe mobilyaları gibi hizmet ettiği unutulmamalıdır (Burultay 2001).

- **Sulama;** bahçede yeşil alanların sulanması için sulama sistemlerini veya sulama imkanlarını değerlendirir; Alanda profesyonel bir sulama sistemi oluşturulmuş olması istenen bir özelliktir. Ancak sulama sisteminin bulunmadığı bahçelerde sulama alan içerisinde çeşitli yerlerde oluşturulmuş olan ve hortum bağlamak suretiyle sulama yapılabilmesini sağlayacak su muslukları bulunmalıdır.

- **Mesai Bitiminden Sonra Değerlendirilebilecek Dış Mekan Kullanımları;** kurum bahçesinin hafta içi mesai bitiminden sonra ve hafta sonları tüm gün kullanım imkanlarının olup olmadığını ve yeterliliğini değerlendirir; Bu tip bir dış mekan unsurunun bulunması güvenlik biriminin, yeterli aydınlatma imkanlarının ve kapalı ve açık oturma mekanlarının bulunmasına bağlıdır. Bu şartların sağlanması durumunda halka açık kullanım mekanlarını değerlendirir.

- **Eğitim Bahçesi;** okul bahçeleri içerisinde bulunan ve okulun niteliğine göre değişiklik gösteren, eğitim amaçlı olarak düzenlenmiş uygulama bahçelerinin bulunup bulunmadığını ve yeterliliğini değerlendirir; Eğitim bahçesi okulun niteliğine göre farklılık gösterebilir. Ancak temel amaç öğrencilerin dış mekanda hem uygulama hem de görsel değerlendirme için imkan bulmalarını sağlamaktır.

- **Mekanlar Arasında Sürekliliğin Sağlanması;** kurum bahçesini oluşturan mekanların birbirleriyle olan ilişkilerini ve bu mekanların kendi aralarındaki tamamlayıcılık özelliklerini değerlendirir; Her ne amaçla ve hangi yapı için hazırlanmış olursa olsun bahçeler birçok alt mekanın birlikteliğinden oluşan unsurlardır. Bu alt mekanlar farklı amaçlarla, farklı fonksiyonları yerine getirmek için ve bazen de farklı tasarım ilkeleri ile hazırlanmış olabilir. Bahçedeki genel tasarım anlayışını sağlayabilmenin ve mekansal bütünlüğü yakalayabilmenin yolu da bu mekanlar arasında sürekliliği sağlamaktan geçer.

- **Çevresel Karakterin Korunması;** bahçenin, yakın çevresiyle ve bu çevredeki unsurlarla olan ilişkilerini ve genel itibarıyla çevresiyle uyumunu ele alır; Kurum bahçesi yakın çevresindeki tasarım unsurlarını taşımalı ya da en azından bunlara ters düşmemelidir. Böylece hem kurum ve çevresini oluşturan mekanlar bütünlüğünde ortak bir tasarım anlayışıyla bir kimlik oluşturulmuş, hem de kurum bahçesinin anlaşılabilirliği çevreden de kaynaklanan etkilerle daha da yükseltilmiş olur.

- **Algılanabilirlik;** bahçenin hem içeriden ve hem de dışarıdan kullanıcılara verdiği izlenimi ve anlaşılma derecesini değerlendirir; Bir kurum bahçesi en üst düzeyde anlaşılabilirliği sağlamak zorundadır. Yani kullanıcı kim olursa olsun, herkese ifade edeceği anlam aynı olmalı, dahası bahçeye girmeye gerek dahi kalmadan kurumun niteliği dış mekan unsurlarıyla anlaşılır olmalıdır. Bu nedenle kurum bahçelerinin tasarım anlayışı dikkat çekici, çok boyutlu ve sade olmalıdır.

- **Donatı Elemanları;** bahçe içerisinde yer alan oturma bankları, çöp kutuları, döşeme materyalleri, aydınlatma armatürleri ve benzeri unsurların mevcut

olup olmadığını ve genel anlamıyla birbirleriyle uyumları ile alana uygunluklarını ele alır; Kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, donatı elemanlarının hem teknik, hem de görsel açıdan kent içinde süreklilik göstermesi zorunludur (Bayrakçı 1991).

- **Konfor;** kullanıcıların bahçeye ilk girdikleri andan itibaren ziyaretlerini tamamlayıp çıkıncaya kadar bahçede geçirdikleri süre içerisindeki rahatlıklarını ve alanın ergonomisini değerlendirir; İnsanlar kurum bahçesine ilk girdikleri andan itibaren, kurum içerisinde işlerini tamamlayıp çıkıncaya kadar alan içerisinde kullanımlarına sunulmuş fonksiyonlar ile bu fonksiyonların yeterliliği ve sağladığı tüm kolaylıklar bu kapsama girmektedir ve bu ister kurum çalışanlarına ve isterse ziyaretçilere en üst seviyede sağlanmalıdır.

- **Fiziksel Ulaşılabilirlik;** otomobil, otobüs ve benzeri fiziki ulaşım araçlarıyla ve şehir merkezi baz alınarak yaya olarak alanın ulaşılabilirliğini inceler ve değerlendirir; Bu özellikle kurumların yerinin tespitinde göz önüne alınması gereken bir kriterdir. Toplu taşıma araçları kent merkezine yakınlık ve ulaşım arterleri bu kriterin sağlanmasında en büyük yardımcı elemanlardır.

- **Giriş ve Giriş Ünitesi;** bahçeye giriş noktalarının fonksiyonelliği ile bu girişlerin güvenlik kulübesi, giriş kapısı ve giriş kemerinin olup olmadığı, yeterliliği ve estetiği yönünden değerlendirir; Uygun bir giriş ünitesi, girişi tanımlayan bir kemer sistemi, kapı, kurumu tanımlayan tabela ve yön tabelaları ve güvenlik birimini bulundurmalıdır. Ayrıca giriş ünitesi alana hakim olmalı, hem yaya ve hem de araçla ulaşımı kolaylaştırmalı, araç ve yaya trafiğini düzenleyebilecek ölçülerde olmalıdır. Giriş sistemi, bahçenin ve kurumun genel tasarım anlayışını ve kurumsal yapısını dışarıya yansıtan bir yapı olması nedeniyle önemlidir.

- **Tören Alanı;** lojmanlar hariç, tüm devlet daireleri ve eğitim kurumları için tören yapmaya uygun, bayrak direği ve büst gibi tören alanı unsurlarını destekleyen mekanların yeterliliğini değerlendirir.

- **Otopark;** bizzat kurum çalışanlarına ve her ne sebeple olursa olsun kurumu ziyaret eden halka hizmet verebilecek, doğrudan otopark amaçlı olarak düzenlenmiş alanların varlığını ve yeterliliğini değerlendirir. Otoparklar olabildiğince gölgeli alanlarla tesis edilmeli, bu özellikle bitkisel materyallerle ama bazı durumlarda da yapısal elemanlarla sağlanmalıdır. Otoparkların zeminleri mutlaka döşenmiş ve drenajı sağlanmış olmalıdır. Ayrıca, otoparklar binalara ve fonksiyonlara rahat ulaşımı sağlayacak mesafelerde bulunmalı, ancak perspektifi etkilememelidir. Geniş kampuslu kurum alanları içerisinde resmi araçlar, iş makineleri gibi araçların niteliklerine göre park etmeleri sağlanmalı ve bu otoparklar fonksiyonlarının gerektirdiği yerlerde konumlandırılmalıdır.

- **Açık hava Dersliği;** eğitim kurumları için derslerin dış mekan koşullarında da yürütülebilmesini sağlayacak ve amfi vb şekillerde düzenlenmiş alanların varlığını ve yeterliliğini değerlendirir.

- **Kimlik;** kurumun niteliğini, statüsünü ve bahçe anlayışından gelen tarzını ifade eder, değerlendirir. Mekansal kimlik, alanın kendini ifade edebilme gücü,

özgünlüğü ve çok boyutluluğuyla belirlenir. Kimlik, kullanılan ve tasarlanan her mekanda mutlaka bulunması gereken bir unsurdur. Kimliksiz mekanlar insan psikolojisinde karmaşaya sebep olduğu gibi, algılanabilirliği ile ifade gücü de düşük olan alanlardır.

- **Uyarı ve Yön Tabelaları;** bahçe içerisindeki, bahçe dışındaki uyarı ve yön tabelalarını kapsar. Hem bahçenin dışında bulunan, kurumun yönü ile giriş kapısını işaret eden, kurumun adının yazılı olduğu tabelaların, hem de bahçe içerisinde fonksiyonlar ve tesisleri gösteren tabelaların yeterliliğini ve uygunluğunu değerlendirir.

- **Spor Tesisleri;** kurum bahçesi içerisinde spor tesislerine yer verilip verilmediğini ve bu tesislerin yeterliliği ile uygunluğunu inceler. Kurum bahçeleri içerisinde mutlaka spor alanlarına yer verilmelidir. Genellikle çok amaçlı olarak (basketbol, voleybol, futbol, vb.) kullanılabilen spor alanları yeterli olmakla birlikte bunun sayısı ve çeşidi de artırılabilir. Bunun dışında yürüyüş ve koşu parkuru düzenlemeleri de yapılabilir.

- **Teneffüs Alanı;** eğitim kurumları için okul bahçesi içerisindeki ders arası boş vakit değerlendirmesi amacıyla kullanılacak alanın yeterliliğini ve uygunluğunu değerlendirir. Geniş, zemini döşenmiş ve düz bir alan olmalıdır. Bu alan sadece öğrencilerin kullanımına yönelik olarak düzenlenmeli, otopark ve benzeri farklı fonksiyonları bulundurmamalıdır. Alanın çevresi ve yine tasarıma bağlı olmakla birlikte yer yer alan içerisinde de bitkilendirilmiş ve gölgeli mekanlar barındırmalı, taşıt trafiğine uzak bir yerde konumlandırılmalıdır. Bu alan içerisinde ve çevresinde de oturma mekanlarına ve okulun niteliğine bağlı olarak oyun alanlarına yer verilmelidir.

- **Sembol Oluşturma;** kurumun gerek binasıyla gerekse bahçesiyle çevre üzerinde oluşturduğu etkinin düzeyini ve buluşma noktası, adres tayini ve yön belirleme gibi unsurlar açısından hatırlanabilirliğini değerlendirir.

- **İçeri-Dışarı İlişkisinin Sağlanması;** iç mekan ile dış mekan arasındaki yapısal, mantıksal ve psikolojik ilişkileri inceler. Mekan tasarımları ister içeride ister dışarıda yapıyor olsun, kendi içlerinde olduğu gibi birbirleri arasında da uyum ve bütünlüğü sağlamalıdır. Böylelikle tasarımdaki etkiyi, vurguyu ve ifadeyi güçlendirirler. Ayrıca algılanabilirlikleri de yükselir. Bu genel tasarım anlayışı, donatılar, objeler ve plastik elemanlar, renkler ve iç mekan ile dış mekan arasındaki geçiş üniteleri ile sağlanabilir.

- **Kentsel Dokunun Sürekliliğinin Sağlanması;** kurum bahçesinin, kentsel dokuyla olan bağlantısını ve kentin genel dokusunun bahçede ne oranda sürdürüldüğünü ve bu anlamda bahçenin kentteki yerini değerlendirir.

- **Havuz-Su Elemanı;** alanda su elemanı veya havuz bulunup bulunmadığını ve yeterliliğini değerlendirir. Su ögesi bahçeye boyut, derinlik ve çekicilik kazandırır. Bu nedenle su kullanımları, odak noktaları ve gösterişli mekanları teşkil eder. Bir alanda yer verilecek su kullanımlarını süs havuzları, kanallar, doğal su yapıları, çeşmeler, su çanakları, çeşmeler ve benzeri yapılar oluşturabilir.

- **Oturma Mekanı;** bahçede kapalı veya açık olarak inşa edilmiş ve kullanıma açık oturma mekanlarını değerlendirir. Bu mekanlar açık veya kapalı

şekillerde tasarlanabilir. Bunlardan, açık oturma birimleri kısa süreli ve daha çok ziyaretçilerin kullanımına yönelik alanlar olarak tasarlanmalıdır. Ayrıca, bu mekanlar genellikle kurumun ön bahçesinde yani ziyaretçilerin yoğun kullanımı altındaki alanlarda değerlendirilmelidir. Kapalı oturma birimlerini pergola, kamelya ve gazebo gibi ünitelerle desteklenmiş oturma birimleri oluşturur. Bu tip alanlar çoğunlukla kurum çalışanlarına yönelik olarak ve arka bahçede değerlendirilmelidir.

- **Bitkisel Materyal;** alanın bitkisel materyaller (ağaç, ağaççık, çalı, vb) bakımından durumunu değerlendirir. Yapılan her yapının çevresi, fonksiyonları ve niteliği oranında mutlaka bitkilendirilmelidir. Bu bitkilendirme, ayrıca çevre ve iklim koşullarına, kültürel, sosyal ve ekonomik yapıya da bağlılık göstererek değişir. Plantasyonu yapılan alanlarda temel amaç, bitkisel unsurlarla ekolojik bir çevre oluştururken aynı zamanda da estetik ve fonksiyonel istekleri de yerine getirmektir.

- **Süs Bitkileri;** bahçede mevsimlik bitkiler ve dış mekan süs bitkilerinin varlığını ve yeterliliğini değerlendirir. Özellikle görsel anlamda etki ve vurgu sağlanması hedeflenen mekanlarda kullanılmalıdırlar. Alanın büyüklüğü, fonksiyonlar ve tasarıma bağlı olarak uygun ölçüler belirlenerek kullanılmalıdır. İster süs bitkileri, ister mevsimlik çiçekler olsun mutlaka belirli bir tasarım anlayışı içerisinde kullanılmalıdır.

- **Döşeme;** alandaki döşeme mevcudiyetini ve döşeme ile döşeme materyalinin yeterliliğini değerlendirir. Yeşil alanlar veya farklı amaçlar için kullanılan mekanlar dışındaki tüm alanların bir döşeme materyaliyle kaplanması önemlidir. Döşeme materyali, bölgenin iklim koşullarına, genel kültürel yapıya ve çevresel karaktere uygunluk göstermelidir.

Düzgün yüzeyli döşemeler, insanı bir yöne yönelterek, onun gideceği nokta ile bulunduğu yer arasında bir bağlantı kurmasına yardım eder. Böylece kişi, yön ve yol arama çabası sarf etmeden amaçlanan bir noktaya kolayca ulaşabilir. Diğer taraftan döşeme zemini, insanların nerede toplanabileceğini, oturup dinlenebileceğini, üzerinde sahip olduğu desenler yardımıyla anlatabilir (Uzun 1992).

- **Görsel Aks ve Perspektif Yaratma;** bahçenin kendi içerisinde oluşturduğu güzel görünüm ve manzaralı alanlar ile bunların etkinliğini değerlendirir. Mekan içerisinde görsel aks ve perspektif mutlaka oluşturulmalı, böylece alanın fonksiyonelliği ve çekiciliği artırılmalıdır. Bu tasarımda kullanılan yapısal üniteler ve bitkisel tasarım anlayışı ile sağlanmalıdır.

- **Gezinti Yolu;** alan bakımından müsait olan bahçeler için sadece yürüyüş ve bahçeyi gezmek amaçlı olarak oluşturulmuş yolların varlığını ve yeterliliğini inceler. Alanda oluşturulan gezinti yollarını yeşil alanlar çevrelemeli, gezilmekten ve görülmekten zevk alınacak yerler bu yolun güzergahını oluşturmalıdır. Ayrıca bu yollar üzerinde küçük oturma mekanları veya birimleri gibi fonksiyonlar ona artılar kazandırır.

- **Görsel Ulaşılabilirlik;** kurumun gerek binası gerek dış mekan unsurlarıyla oluşturduğu görsel çekicilik ve görünürlük ile çevresindeki diğer yapı ve unsurlardan sıyrılabilirliğini değerlendirir.

- **Etkili Manzara;** alan içerisinde oluşturulmuş olan görsel açıdan etkili mekanların varlığını ve yeterliliğini değerlendirir. Bu manzaralar suni yapılar ve objelerle sağlanabileceği gibi, doğal oluşumlar ve bitkilerin çeşitli formları ve birliktelikleriyle de sağlanabilir.

- **Farklı Düzlemlerde Tasarım Yapma;** bahçenin uygun topoğrafya koşullarında farklı düzlemler boyutundaki tasarımını ve bu tasarım anlayışını değerlendirir. Alan tasarımı monotonluğu kırmak için farklı düzlemler oluşturacak şekilde tasarlanmalı, bu düzlemler, merdivenler, rampalar ve dekoratif duvarlarla desteklenmelidir.

- **İnsan Ölçeğini Yakalama;** mekanın tüm unsurlarıyla insanların içerisinde bulunmaktan zevk alacakları, kendi boyutlarına indirgenmiş ve ebatları ile insanları psikolojik anlamda olumsuz etkileyip, korkutmayan mekanların oluşturulup oluşturulmadığını değerlendirir.

- **Objelerin Kullanımı;** bahçe içerisinde plastik objelerin ve heykellerin kullanımını değerlendirir. Oluşturulan her mekan kendi niteliği, kapsamı ve amacı doğrultusunda plastik obje ve heykellerle desteklenmelidir.

- **Teknik Kısım-Atölye-Ambar;** kurum kampüsünü oluşturan alan içerisinde teknik kısım-atölye ve ambarların bulunup bulunmadığını belirleyerek, bunları estetik ve fonksiyon yönünden değerlendirir.

- **Protokol ve Prestij Yolu;** her kuruma mutlaka bulunması gereken ve sadece özel durumlarda, özel misafirler ve kurumun üst düzey yöneticileri tarafından kullanılan yolun bulunup bulunmadığını ve yeterliliğini değerlendirir.

- **Rehabilitasyon Bahçesi;** hastane bahçelerinde hastaların kullanımı için özel olarak hazırlanmış rehabilite alanlarını değerlendirir.

- **Acil Servis Yolu;** hastane bahçelerinde ambulansların kullanımına yönelik yolları değerlendirir.

- **Özürülere Yönelik Kullanımlar;** hastane bahçelerinde özürülülerin kullanımına yönelik bahçe aktiviteleri ile tüm alanı kapsayan kullanımları değerlendirir.

Çizelge 6 ve 7’de bir değerlendirme örneği verilmiştir.

KAMU KURUM VE KURULUŞLARI DIŞ MEKAN KALİTE YETERLİLİKLERİNİN PUANLAMA
YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 6. Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesi puantaj tablosu.

FAKTÖRLER	Mevcut/ Mevcut değil	Miktarı Yeterli/ Yetersiz	Fonksiyonel/ Fonksiyonel değil	Estetik/ Estetik değil
*Sınırların sürekliliğinin sağlanması ve kuşatma elemanı	●(10p)	●(10p)	●(10p)	—(5p)
*Çocuk oyun alanı	○(-2p)			
*Yönlendirme	—(5p)	○(-2p)		
*Kent yeşil alan gelişimine katkı	—(5p)	○(-2p)		
*İşlevselliğinin sağlanması	—(5p)	○(-2p)		
*Aydınlatma	●(10p)	○(-2p)	●(10p)	○(-2p)
*Sulama	○(-2p)			
*Çevresel karakterin korunması	—(5p)			
*Mekanlar arasında sürekliliğinin sağlanması	—(5p)	○(-2p)		
*Uyarı ve yön tabelaları	○(-2p)			
*Spor tesisleri	○(-2p)			
*Konfor	○(-2p)			
*Fiziksel ulaşılabilirlik	●(10p)			
*Algılanabilirlik	—(5p)	○(-2p)		
*Donatı elemanları	—(5p)	○(-2p)	●(10p)	○(-2p)
*Giriş ve giriş ünitesi	●(10p)	●(10p)	●(10p)	○(-2p)
*Rehabilitasyon bahçesi	○(-2p)			
*Otopark	●(10p)	○	○	○(-2p)
*Acil servis yolu	●(10p)	●(10p)	●(10p)	●(10p)
*Kimlik	●(10p)			
*Özürlülere yönelik kullanım	○(-2p)			
Sembol oluşturma	●(10p)			
Estetik	○(-2p)			
Bitkisel materyal	●(10p)	○(-2p)	●(10p)	○(-2p)
Süs bitkileri	○(-2p)			
Havuz ve su elemanı	○(-2p)			
Oturma mekanı	●(10p)	○(-2p)	●(10p)	○(-2p)
İçerisi-dışarı ilişkisinin sağlanması	●(10p)	—(5p)	●(10p)	●(10p)
Kentsel dokunun sürekliliğinin sağlanması	●(10p)			
Döşeme	●(10p)	●(10p)	●(10p)	—(5p)
Görsel aks ve perspektif yaratma	○(-2p)			
Gezinti yolu	○(-2p)			
Protokol-prestij yolu	●(10p)		●(10p)	○(-2p)
Görsel ulaşılabilirlik	●(10p)			
Etkili manzara	○(-2p)			
Farklı düzlemlerde tasarım yapma	●(10p)	○(-2p)	●(10p)	
İnsan ölçeğini yakalama	○(-2p)			
Objelerin kullanımı	○(-2p)			

● Olumlu   ○ Olumsuz   — Kısmen olumsuz   *Fonksiyonel faktörler

Çizelge 7. Hastanelere göre puan dağılımları.

Kurum (Hastaneler)	Estetik Puan	Fonksiyonel Puan	Toplam Puan
SSK Hastanesi	152	160	312

4. TARTIŞMA

Tüm yönleri ve kriterleriyle değerlendirilen bu yöntem, kentlerin kurulması ve geliştirilmesi sırasında üzerinde çok fazla durulmayan kamu kurum ve kuruluşları, hastaneler, okullar ve lojmanlar gibi yapıların kentle bütünleşmesini, gerekli olan ve talep edilen fonksiyon, sosyal imkan ve estetik anlayışı sunmalarını sağlayacaktır.

Yöntemin geliştirilme yolu da açık olup, farklı mekanlar ve kullanımlar için uyarlanabilir. Böylece, bir mekanın tüm yönleriyle değerlendirilip, hatta farklı ve örnek mekanlarla karşılaştırılması da mümkün olabilmektedir. Ayrıca, değerlendirilmesi yapılan mekanın artıları ve eksileri belirlenebilecek, eksik ve aksayan yanları ortaya çıkacağından geliştirme ve yenileme çalışmalarının hangi unsurlar üzerinde yapılacağına karar aşamasında doğrudan etki edecektir.

Yöntem, insanların, estetik, fonksiyon, sosyal, kültürel ve psikolojik taleplerini değerlendirecek ve mekanın gelişimine bu yönde etki edecek şekilde hazırlanmıştır. Uygulanması kolay ve gözleme dayalıdır. Yöntemin uygulanması uzman kişiyi gerektirmesine rağmen, uygulama sonucu bire bir veri sağlayabilmektedir.

Yöntemin kullanılması ve sonuçlarının değerlendirilmesiyle, aslında kent halkının en çok kullandığı ve kullanım yoğunluğu da yüksek olan bu mekanların zengin içerikleriyle, özellikle küçük kentlerdeki sosyal imkanların yerini alabilecek sınırlı ve kontrollü oturma-dinlenme mekanları oluşturulacak ve aynı zamanda da kurum çalışanlarının üzerindeki iş yoğunluğunu ve psikolojik baskıyı azaltarak çalışma potansiyelini artıracaktır.

KAYNAKLAR

- Bayrakçı, O., 1991. Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri. Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 75-77, İstanbul.
- Burultay, T., 2001. Tüm Püf Noktalarıyla Bahçe Aydınlatması. Country Homes Bahçe, (3), 24-25.
- Sağlar, R., V., 1998. Kamusal Mekanlar ve Tasarım İlkeleri. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 171, İstanbul.
- Tanrıverdi, F., 1987. Bahçe Sanatının Temel İlkeleri ve Uygulama Metotları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, 367, Erzurum.
- Uzun, G., 1992. Peyzaj Konstrüksiyonu. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 256, Adana.
- Yılmaz, S., Bulut, Z., 2002. Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanları Planlama İlkeleri. Ziraat Fakültesi Dergisi, 3, Erzurum.